

gyan lehetséges szociális szabadság nélkül, arról természetesen szó sem esett.

A kongresszuson meg volt engedve, hogy minden felszólaló anyanyelvén beszélhessen, — a tudósok éltek is ezzel a joggal — de Hartwig szerint az elmondottak lényegét tekintve csak két nyelven beszéltek: sokan a regresszió s kevesen a progresszió nyelvén. A regresszív tudósok az u. n. határkérdéseket élezték ki, mindannyian azokról a kérdésekről beszéltek, amiket a tudomány még nem oldott meg. Minden jelenség mögött keresték annak „lényegét”, felvetették a metafizika ősrégi problémáit, hogy mi az élet oka, értelme, célja? „Honnan?” „Hová?” „Miért?” — Hartwig, akinek nem volt meg a lehetősége, hogy a kongresszuson részt vehessen most könyvében felel ezekre a látszatproblémákra. Ezekre a végső kérdésekre — mondja Hartwig — korunk szociális követelményeinek értelmében könnyű és egyszerű a felelet. Honnan jöttünk? — kérdeitek. A felelet: A szolgaság korszakából. Hová haladunk? A gazdasági és szellemi szabadság felé. És miért? — Mert a föld minden lakója számára emberhez méltó létet akarunk biztosítani. Amíg ezeket a célokat el nem érjük, addig meg nem engedhető fényűzés a metafizika luxuskérdéseivel való foglalkozás. (I. m. 94. o.) „A filozófusok eddig a világot csak különbözőképpen értelmezték, a feladat azonban az, hogy a világot megváltoztassuk.” Ez a célkitűzés szerinte közeledik a megvalósulás felé, mert a filozófusok, kik biztosított exisztenciájuk magaslatairól szemléltek a világot, ma már szintén osztoznak a szenvedő emberiség sorsában. Ma már a filozófusok is kezdenek szenvedni s a szenvedők kezdenek gondolkodni. Az intellektuellek proletarizálódása együtt halad a proletárok intellektuálizálódásával. A szenvedők és gondolkodók szövetségéből fog megszületni az új világ.

A termelés monopolizálása — háborúval vagy anélkül is — szükség-szerűleg a barbárság korszakába veti vissza az emberiséget. A tudomány fellendülése csak egy osztálymentes társadalomban lehetséges, melynek nem lesz külön problémája a tudomány és a filozófia válsága. A mai általános gazdasági és politikai válságnak volt hű ideológiai kifejezője a filozófusok prágai kongresszusa. *Turnowsky Sándor*

AZ OSZTRÁK FEBRUÁR REGÉNYE. „Regényemben az osztrák események öltenek regényformát. Természetesen némely eset költött. Ne keresse tehát senki a személyek és uccák hitelességét. Viszont változatlanul hagytam az emberek cselekedeteit, amelyekben lényegük s az események törvényszerűsége jelentkezik.” — Ezekkel a szavakkal annak az igénye merül fel, hogy a művész a progresszive cselekvő ember lényegét s az események törvényszerűségét tartozik alakítani. Ez igény beváltásával nagy feladat teljesülne, hisz' az osztrák február eseményei óta alig egy év telt el s így az időbeli távolság meglehetősen kevés s ezenkívül: e feladat megoldása, nevezetesen az emberek lényegének és az események törvényszerűségének költői alakítása eddig a valóban progresszív német irodalom részéről alig sikerült.

Anna Seghers könyve kétségtelenül a haladást jelzi, amit ezen az uton eddig a német irodalom elért. Uj regénye felülmúlhatatlan a cselekvő tömeg költői kialakításában. Amennyiben eddig cselekvő tömeget irodalmilag ábrázoltak, úgy a tömeg jelentkezése nem volt emberi. Azt jelenti ez, hogy a tömeget kitevő emberek annyira feloldódtak a tömegben, hogy teljesen elvesztett sajtószerszűségük, személyi erejük és kezdeményezésük. Az ember lényege, a szociális feltételek együttese minden tekintetben, úgy költői mint politikai vonatkozásban, hamisan került alkalmazásra. Az u. n. magánélet szociális valósága teljesen figyelmen kívül maradt s

az ember csupán közvetlen politika cselekvésében, minden háttér nélkül, nem társadalmi hatásában került bemutatásra, hanem az összefüggésekből kiragadva, hamis kivágásaként annak, ami tulajdonképpen teszi.

Anna Seghers könyve nem ismeri a „hőst“, csak a hősokeket, s ezek hősiességét az olvasó előtt azok társadalmi létéből s létüknek a tudatra való hatásából teszi érthetővé. A regényben így nem található sehol az akadémikus irodalom fantomja, az egyes, aki az egyetlennek tartja magát. A regényben mindenütt az osztályszerű közösség szelleme s az egyén differenciált magatartásában jelentkező társadalmi meghatározottság kerül költői alakításra. Jól jegyezzük meg: költői alakításra, nem pedig proklamálva, vagy hirtelve. Anna Seghers alkalmazza az elméletet és nem citálja. *Bemutatja* a közösséget. Ez a közösség azonban nem séma, hanem életeleveníen küzködő egység.

Anna Seghers utolsó előtti könyve a *Die Gefährten*. Ebben is a hősiességet alakította: a hősiességet az illegális harcban. Ezek a hősök azonban könnyen a magányosságba hulltak, el voltak szakadva a tömegtől, illetve nagyon gyakran megtörtént velük, hogy elszakadtak. A tömeg ebben a regényében névtelen háttér. Az ezután megjelenő könyvében (*Der Kopflohn*) a harcos sajnálatos elmagányosodása az uralkodó motívum.

Mindaz, „amit a *Der Weg durch den Februar*-ról mondtunk igazolja, hogy milyen nagy az a haladás, amit Anna Seghers megtett. A tömeg elvesztette anonimitását. A. S. érti és beszél a tömeg nyelvét s ezzel gyakorlatilag intézi el azt az előítéletet, amit az akadémikus esztétika termelt s hozott fel érvel a negyedik rend irodalmi kísérleteivel szemben. A nép ama nyelve, amin Anna Seghers ír, olyan tiszta, nem is beszélve költőiségéről, hogy joggal mondhatjuk: a mai németországi irodalom — összehasonlítva ezzel — még nyelvileg is teljesen ellaposodott. Különböző is csábító az alkalom összehasonlítani Anna Seghers regényét a Harmadik Birodalom irodalmi termelésével s újból megállapítani, hogy melyik oldalon van a hanyatlás és melyiken a fellendülés.

Irodalmunk még el nem ért célja: a szocialista realizmus. Anna Seghers regénye nagyon fontos adalék ennek a követelésnek a megvalósításához.

Természetesen vannak a könyvnek hibái is. Formálisan: a cselekmény nagyon is feszültségre készült, politikailag: az ausztriai fasizmus náci formáját teljesen mellőzi. Ezek a hiányok azonban csak kevésbé csökkentik a mű értékét. (H. K.)

* *Der Weg durch den Februar*: Anna Seghers (Edition Carrefour. Paris. 1935.)

HEINE KÉT TÜZ KÖZÖTT. Heine kérdése ma is oly korszerű és bizonyult, mint közvetlenül halála után. A mai Németország, ha verseit nem is tudja megsemmisíteni, legalább nevét törli az iskolakönyvekből. Düsseldorf városa egy hozzá életrajzi adatokért forduló francia írónak azt válaszolta, hogy nincs arról tudomása, miszerint falai között egy Heine nevű német költő született volna. A német emigráns lapok viszont egymás után idézik Heinét, akinek keserű gúnya és oly sokszor félreismert harcos lendülete annyira megfelel a mai állapotoknak, mint ha Heine is azok közé az „Untermensch“-ek közé tartozna, akiknek el kellett hagyniok a mai Németországot. Max Brod új Heine életrajza (*Heinrich Heine, Allert de Lange. Amsterdam*) ennek ellenére a zsidó nacionalizmus számára akarja kisajátítani Heinét. Szerinte meg volt ugyan Heineban az a vágy, hogy német legyen, öröklött faji adottságai